

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

УДК 334.722:364](045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14804096>

Соціальне підприємництво та його роль у розв'язанні сучасних соціально-економічних проблем

Чвертко Людмила Андріївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2788-6991>

Вінницька Оксана Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6402-6451>

Прийнято: 18.01.2025|Опубліковано: 29.01.2025

***Анотація.** Метою статті є обґрунтування теоретико-правових засад розвитку соціального підприємництва та визначення необхідності його впливу на подолання бідності, безробіття, ексклюзії й соціальної нерівності в Україні.*

***Методи.** Для реалізації поставлених завдань використовувалися такі методи: системний підхід – для розгляду соціального підприємництва як частини соціально-економічної системи; теоретичного узагальнення та групування – для визначення ключових характеристик соціального підприємництва; статистичний метод – для обґрунтування необхідності розвитку соціального підприємництва в Україні; компаративний метод – для порівняння правових та організаційних засад соціального підприємництва в*

економічно розвинених країнах Європи з українськими умовами; дедукції та індукції – для визначення шляхів розвитку підприємницьких ініціатив в Україні.

Результати. Визначено сутність соціального підприємництва, його роль та значення для розв'язання сучасних соціально-економічних проблем. Обґрунтовано необхідність впровадження комплексних та системних заходів, спрямованих на працевлаштування вразливих верств населення, їх професійну адаптацію та підтримку в започаткуванні власної справи. Зазначено, що ефективним інструментом проактивної політики соціально-економічного включення є соціальне підприємництво. Узагальнено досвід економічно розвинених країн Європи щодо розвитку соціального підприємництва, розглянуто правові засади його становлення в Польщі. Окреслено перспективи розвитку громадських та приватних підприємницьких ініціатив в Україні на основі європейських цінностей.

Висновки. Виклики, що стоять перед системою соціального захисту в Україні, не втраять своєї актуальності й після завершення воєнного стану, потребуючи активних заходів соціально-економічної політики. Для підтримки зайнятості та забезпечення економічної самодостатності вразливих категорій населення важливо активізувати розвиток соціального підприємництва, що передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, розширення фінансових можливостей та зміцнення партнерства між державними, громадськими й приватними структурами. Важливими завданнями є популяризація ідей соціального підприємництва, впровадження освітніх програм для підприємців, підвищення обізнаності про соціальні бізнес-моделі та підвищення рівня цифрової грамотності.

Ключові слова: соціальні підприємницькі ініціативи, ветеранське підприємництво, соціальна економіка, соціальна цінність, вразливі групи населення, економічна самодостатність, інклюзія, виклики війни.

Social entrepreneurship and its role in solving modern socio-economic problems

Liudmyla Chvertko

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Economic Security, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2788-6991>

Oksana Vinnytska

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Economic Security, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6402-6451>

Abstract. *The purpose of the article is to substantiate the theoretical and legal framework for the development of social entrepreneurship and to determine the need for its impact on overcoming poverty, unemployment, exclusion and social inequality in Ukraine.*

Methods. *The following methods were used to implement the tasks: systematic approach - to consider social entrepreneurship as part of the socio-economic system; theoretical generalization and grouping - to determine the key characteristics of social entrepreneurship; statistical method - to substantiate the need for the development of social entrepreneurship in Ukraine; comparative method - to compare the legal and organizational foundations of social entrepreneurship in economically developed countries of Europe with Ukrainian conditions; deduction and induction – to determine the ways of developing entrepreneurial initiatives in Ukraine in the context of modern challenges.*

Results. *The essence of social entrepreneurship, its role and importance for solving modern socio-economic problems are defined. The necessity of implementing comprehensive and systematic measures aimed at employment of vulnerable groups of the population, their professional adaptation and support in starting their own business is substantiated. It is noted that social entrepreneurship is an effective tool*

for a proactive policy of socio-economic inclusion. The experience of economically developed European countries in the development of social entrepreneurship is summarized, and the legal framework for its formation in Poland is considered. Prospects for the development of public and private entrepreneurial initiatives in Ukraine based on European values are outlined.

Conclusions. *The challenges facing the social protection system in Ukraine will not lose their relevance even after the end of martial law, requiring active socio-economic policy measures. In order to support employment and ensure economic self-sufficiency of vulnerable groups, it is important to intensify the development of social entrepreneurship, which involves improving the regulatory framework, expanding financial opportunities, and strengthening partnerships between government, public, and private entities. Important tasks include popularizing the ideas of social entrepreneurship, implementing educational programs for entrepreneurs, raising awareness of social business models, and increasing digital literacy.*

Keywords: *social entrepreneurial initiatives, veteran entrepreneurship, social economy, social value, vulnerable groups, economic self-sufficiency, inclusion, challenges of war.*

Постановка проблеми. Реалізація заходів сучасної соціальної політики в Україні зазвичай зводиться до прямої організаційної та фінансової участі держави у розв'язанні соціальних завдань. Водночас громадські ініціативи та приватна підприємницька активність здебільшого не мають можливості повною мірою розкрити свій потенціал у соціальній сфері. Як наслідок, чинні законодавчі рішення і механізми для розв'язання соціальних проблем виявляються недостатньо ефективними, що зумовлює потребу пошуку альтернативних рішень.

Соціальне підприємництво, основною метою якого є поєднання економічної вигоди з соціальною відповідальністю, наразі є важливим інноваційним механізмом для вирішення питань суспільного розвитку в економічно розвинених країнах. Соціальні підприємницькі ініціативи часто

випереджають реакцію держави на поточні виклики, створюючи нові робочі місця та генеруючи значні фінансові ресурси. Це демонструє їхню конкурентоспроможність порівняно з традиційними економічними моделями та сприяє сталому розвитку суспільства.

Вивчення зарубіжного досвіду становлення та розвитку соціального підприємництва, а також можливостей його впровадження в українських реаліях є доцільними з огляду на стратегічний вибір Україною шляху європейської інтеграції. Досвід Польщі, як європейської країни з розвиненим сектором соціального підприємництва, може надати цінні ідеї та практики, що сприятимуть ефективному впровадженню подібних моделей в Україні, з урахуванням її національних особливостей, викликів війни та завдань післявоєнної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впродовж останніх десятиліть соціальне підприємництво стало об'єктом активних наукових пошуків як серед зарубіжних, так і серед українських вчених. Поширення підприємницьких ініціатив, орієнтованих на вирішення соціальних та екологічних проблем, призвело до появи різноманітних, але взаємопов'язаних дослідницьких напрямів та академічних дискусій, зосереджених на феномені соціального та сталого підприємництва, що підтверджується ґрунтовною науковою працею А. Бонфанті (A. Bonfanti), В. Де Кресценцо (V. De Crescenzo), Сімеоні Ф. (F. Simeoni) та К. Лоза Адауї (Cr. Loza Adauí) [1].

Вчені та практики, розглядаючи феномен соціального посередництва, дискутують щодо його сутності, ролі у розв'язанні сучасних соціально-економічних проблем та інших аспектів його функціонування. Зокрема, Камалудін М. (Kamaludin M.) порушує проблему його соціальної стійкості. Автор обґрунтовує, що для покращення перспектив соціальної стабільності, соціальним підприємцям варто встановлювати розумні партнерства з корпораціями та розвивати багатопартнерську співпрацю з іншими організаціями [2]. Наукова праця Сампайо К. (Sampaio C.) та Себастьян Дж. Р. (Sebastião J. R.) підкреслює важливість адаптивних та стійких підходів у сфері

соціальних інновацій та соціального підприємництва і сприяє глибшому розумінню того, як соціальні інновації та соціальне підприємництво розвиваються та адаптуються з плином часу, висвітлюючи їх трансформаційний потенціал [3]. Українська дослідниця В. Ільченко акцентує увагу на інноваціях як концептуальній основі соціального підприємництва [4], а також на позиціонуванні соціального підприємництва як індикаторі свідомості суспільства, «дії в межах малого та середнього бізнесу як інструменту самофінансування громадських організацій для втілення соціальних перетворень» [5]. Авторка зазначає, що цей вид підприємництва не виключає отримання позитивного фінансового результату від здійснення господарської діяльності, але пріоритетом для нього є «вирішення соціальних проблем або створення соціальної цінності для допомоги суспільству» [5].

Маккалох М. (McCulloch M.) та Рідлі-Дафф Р. (Ridley-Duff R.) [6] визначають фундаментальні відмінності між цільовими соціальними підприємствами та іншими видами бізнесу. Дослідники наголошують, що традиційний акцент на прибутковості в межах досліджень соціальної економіки спотворює розуміння діяльності соціальних підприємств. Вони пропонують нову парадигму, яка зосереджується на створенні різноманітних видів цінності для суспільства, таких як соціальна, екологічна та економічна. На думку авторів, традиційний підхід, орієнтований на прибуток, підсилює домінування фінансового капіталу та не дозволяє повною мірою оцінити внесок соціальних підприємств у розвиток суспільства. Натомість альтернативний підхід, запропонований вченими, чітко розмежовує соціальні підприємства, які прагнуть створювати соціальну цінність, та бізнес, основною метою якого є максимізація прибутку.

Завдяки здатності вирішувати соціальні та економічні проблеми соціальне підприємництво набуває все більшого поширення в Україні. Проте дослідження його стану засвідчують, що «цей феномен все ще залишається досить молодим», а його екосистема – не повністю сформованою [7]. На необхідності розвитку в Україні суспільної діяльності, спрямованої на підтримку соціальної сфери,

наголошує О. Коваль [8]. Дослідник описує міжнародну практику соціального підприємництва як одного з дієвих із прикладів такої діяльності та обґрунтовує необхідність її широкого впровадження в українську економіку з огляду на нові воєнні реалії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, попри значний обсяг публікацій і досліджень, присвячених соціальному підприємству, існує низка невирішених питань, які набувають актуальності в умовах сучасних викликів. Зокрема, це стосується недостатньо досліджених аспектів адаптації соціального підприємства до динамічних змін економічного середовища, підвищення ефективності його функціонування, механізмів забезпечення стійкості соціальних підприємств тощо. Водночас залишається відкритим питання активізації розвитку соціального підприємництва в Україні та оцінки його реального впливу на вирішення соціально-економічних проблем в умовах війни та післявоєнної відбудови. Постає нагальна потреба у комплексному підході до вивчення цього явища, включаючи методичний, організаційний та прикладний аспекти його розвитку. Запропоноване дослідження спрямоване на розв'язання окресленої проблеми через інтеграцію теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і закордонного досвіду соціального підприємництва у взаємозв'язку з європейськими цінностями.

Метою статті є обґрунтування теоретико-правових засад розвитку соціального підприємництва та визначення необхідності його впливу на подолання бідності, безробіття, ексклюзії й соціальної нерівності в Україні. Для досягнення цієї мети визначено низку завдань:

1. Розкрити сутність категорії «соціальне підприємництво», окреслити підходи щодо її визначення.
2. Визначити передумови розвитку соціального підприємництва в Україні, його роль в умовах війни та в процесі післявоєнної відбудови в Україні.
3. Здійснити комплексну оцінку інструментів державної політики, спрямованих на підтримку соціальних підприємницьких ініціатив.

4. Вивчити досвід розвитку соціальних підприємств в економічно розвинених країнах Європи, зосередивши увагу на процесі їх становлення в Польщі.

5. Окреслити перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні та визначити заходи, необхідні для створення сприятливого середовища для таких підприємницьких ініціатив.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науковій літературі існують різні трактування сутності соціального підприємництва, його видів, функцій, методів забезпечення, результативності і т. д. Здебільшого ці підходи не є протилежними, вони швидше доповнюють один одного.

Зазвичай науковці визначають соціальне підприємництво як форму ведення господарської діяльності та як інструмент подолання актуальних соціально-економічних проблем. Автори наукових праць, присвячених вивченню соціального підприємництва справедливо зауважують, що в ньому можна виокремити два ключові напрями: по-перше, це «підприємництво», яке визначає організаційну природу соціального підприємництва, пов'язану з бізнесом, виробництвом продукції або послуг; по-друге, – «спільнота», що «фокусується на необхідних базових ресурсах, які використовуються підприємством, та діяльності, що розглядається як місія. Вона базується на створеному соціальному капіталі, який сформувався в конкретній громаді. Місією соціально відповідального підприємства має бути, з одного боку, соціальна інтеграція, а з іншого – протидія явищу соціального виключення через професійну та економічну активізацію» [9, с. 50-51]. На підставі цих міркувань робиться висновок, що ознаками, які відрізняють його «від класичної економічної діяльності, є орієнтація на соціальні цілі, інноваційність та самоокупність» [9, с. 161].

Автори посібника, присвяченого теоретичним та практичним аспектам соціального підприємництва, зазначають, що його можна розглядати як «еволюцію бізнесу або навіть революцію для неприбуткової діяльності» [10]. Діяльність соціальних підприємств ґрунтується на принципах, де пріоритет у

розподілі доходів надається праці, а не капіталу, а ключовими орієнтирами є загальнолюдські цінності та інтереси особистості.

Соціальне підприємство це бізнес із суто соціальними цілями, який реінвестує отримані надлишки, залежно від своїх цілей, у бізнес або в громаду, а не керується необхідністю максимізації прибутку на користь акціонерів або власників [11].

На думку дослідників, появі цих підприємств сприяли: існування соціальних проблем без адекватного реагування; критична маса громадян, чутливих до цих проблем; існування правових форм, що відповідають специфічній природі соціальних підприємств; здатність соціальних підприємств забезпечити себе надійною організацією підтримки та представництва; адміністративна та фіскальна децентралізація [12].

Соціальне підприємництво є однією з поширених форм ведення господарської діяльності в багатьох економічно розвинених країнах Європи. За оцінками експертів, на нього припадає 10 % усього європейського бізнес-сектору, який забезпечує робочими місцями 6% населення регіону [8]. Широкий спектр соціальних підприємств – від кооперативів до соціальних комерційних компаній – функціонує завдяки державній підтримці, сприятливим законодавчим умовам та активній участі громадянського суспільства. В багатьох європейських країнах створено спеціальні державні органи або служби, що опікуються розвитком соціального підприємництва. Прикладом цього є Сполучене Королівство, яке посідає лідируючі позиції в розвитку соціального підприємництва в Європі: внесок соціальних підприємств у ВВП країни сягає майже 9 %, що свідчить про їхню значну роль в економічному зростанні та розв'язанні соціальних проблем, що «виходять за межі звичайної філантропії чи державної соціальної політики» [8].

В Україні соціальний захист є одним із ключових елементів державної соціальної політики. Наразі обсяги видатків державного бюджету на цей сектор поступають лише фінансуванню національної безпеки і оборони країни (рис. 1). Однак державні соціальні програми не завжди здатні «оперативно

відреагувати на ситуацію» і підтримати працездатних осіб, котрі тимчасово втратили роботу та доходи, «аби забезпечити їм рівень життя хоча б на мінімальному рівні» [13, с. 133]. Наявні фінансові ресурси не дають змоги повністю задовольнити всі соціальні потреби населення, які значно зросли внаслідок пандемії Covid-19 та російського воєнного вторгнення в Україну. Економічна криза, спричинена цими факторами, призвела до суттєвого погіршення рівня життя в країні, коли мільйони наших співвітчизників втратили роботу та засоби для існування.

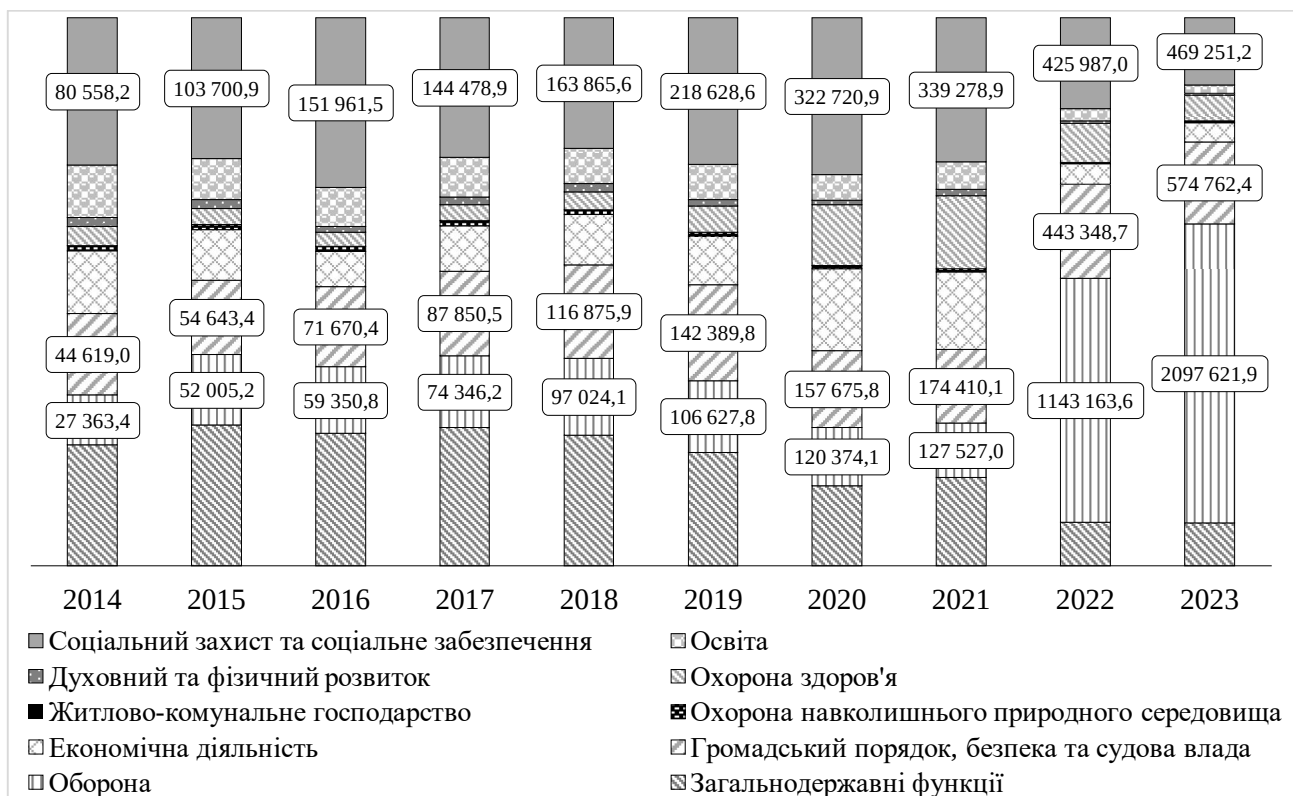

Рис. 1. Структура видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією у 2014-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами за даними [14].

Ситуація значно ускладнилася після початку повномасштабної війни та масовою міграцією населення у пошуках безпеки. На початок 2025 р. кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні сягає 4,6 млн [15]. Вимушене переселення зумовило виникнення численних потреб, які потребують своєчасного й ефективного реагування з боку держави та органів

місцевого самоврядування. Лише у 2023 р. понад 2,5 млн ВПО отримали допомогу на проживання, виплата якої становила 73,3 млрд грн з держбюджету.

Надмірна концентрація населення у відносно безпечних регіонах країни ускладнює працевлаштування людей із соціально вразливих груп і отримання ними стабільного доходу. Це підтверджують показники стану ринку праці, характерними ознаками якого в останні роки є значне скорочення обсягів зайнятості та зростання безробіття. Зокрема, на кінець 2022 р. рівень безробіття в Україні становив 21,1%, що більш як на 10 в. п. перевищує показник попереднього року (9,9 %). Однак, слід відзначити, що завдяки зростанню попиту на працівників в умовах обмеженої пропозиції надалі спостерігається тенденція до зниження рівня безробіття: у 2023 р. – до 18,2%, а на кінець 2024 р. – до 14,2% [16]. Водночас це зниження лише частково відображає реальну ситуацію із забезпечення населення роботою в умовах воєнного стану. Результати соціологічних опитувань свідчать, що у вересні 2022 р. 37 % тих, хто працював до початку війни, повідомили про втрату роботи. Серед підприємців, які мали найманих працівників, 38 % були змушені їх звільнити [17]. Загалом кількість найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості в суб'єктів підприємництва на кінець другого року війни порівняно з 2021 р. знизилася більш як на 25% (рис. 2).

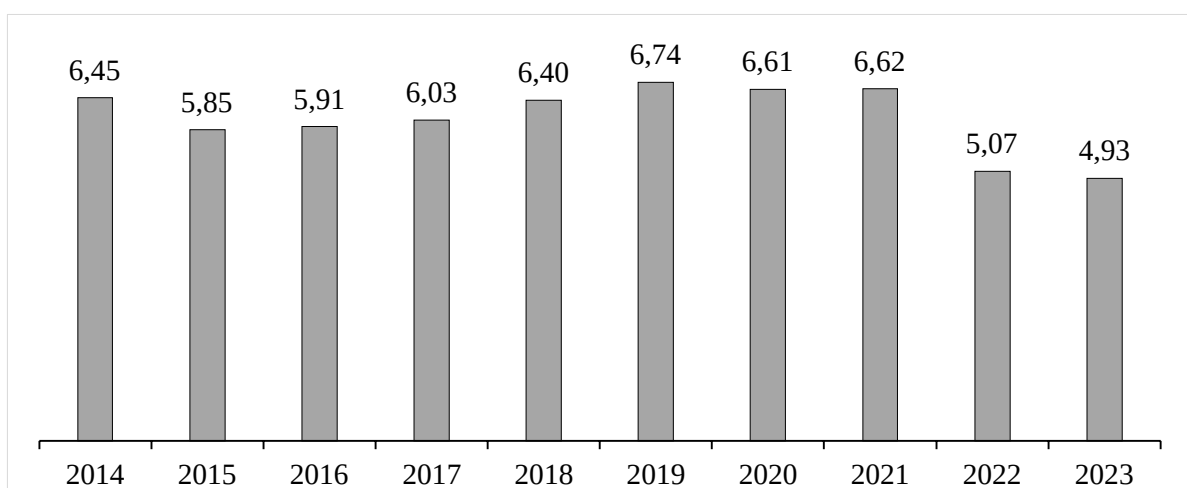

Рис. 2. Динаміка кількості найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості в суб'єктів підприємництва у 2014-2023 рр., млн осіб

Джерело: побудовано авторами за даними [18].

Ці та інші виклики негативно відображаються на стані виконання державного та місцевих бюджетів, що призводить до подальшого зниження рівня і якості життя українців. Багатьом людям стає дедалі складніше забезпечити економічну самодостатність своїх сімей і вони опиняються в стані «глибокої» бідності – за межею фізіологічного виживання. За результатами опитування, проведеного в Україні впродовж вересня-жовтня 2024 р., близько 70% респондентів відзначили погіршення економічного становища власної родини порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення росії [19].

З огляду на зазначене, в країні стрімко зростає кількість людей, які потребують соціальної допомоги, зокрема осіб з інвалідністю, родин, які втратили годувальника, а також тих, хто залишився без житла, роботи та можливості самостійно забезпечувати свої базові потреби. Однією з найбільших вразливих груп в українському суспільстві є учасники бойових дій, ветерани російсько-української війни та військовослужбовці, звільнені з військової служби. Для успішної соціалізації цих осіб необхідно впроваджувати комплексні та системні заходи, спрямовані на працевлаштування, професійну адаптацію та підтримку в започаткуванні власної справи, реалізуючи проактивну політику соціально-економічного включення [20]. Адже сучасне розширене трактування мети соціальної підтримки передбачає не лише надання матеріальної допомоги нужденним, а й розвиток у людей здатності долати кризові періоди «конструктивними методами». Наразі «недостатньо просто надати бенефіціару ресурси, ще необхідно його навчити самостійно знаходити їх і користуватися ними надалі» [13, с. 130].

Наукові дослідження та аналіз різних обстежень, підтверджують, що під час соціально-економічних криз масове вивільнення працівників із виробництва стимулює активну частину населення до входження в дрібний і середній бізнес [21, с. 150]. Створення робочих місць шляхом започаткування власної справи, розглядається деякими дослідниками як «ймовірно, єдиний життєздатний варіант вирішення соціально-економічних проблем» [22]. Ефективним інструментом для досягнення цієї мети може стати соціальне підприємництво.

Воно не лише сприяє створенню нових робочих місць, а й забезпечує соціально-економічну інклюзію, зменшує патерналістські настрої та маргіналізацію, надаючи особам із вразливих категорій можливість досягти матеріальної самостійності, розкрити свій потенціал і стати активними членами суспільства.

Цікавим для впровадження в українських реаліях видається досвід Польщі, особливо з огляду впливу цього виду підприємництва на подолання бідності, безробіття, соціального виключення й нерівності. Дослідники відзначають наявність спеціального законодавства, яке сприяє розвитку соціальних підприємств в країні. Зокрема, в Польщі діють Закон «Про соціальну зайнятість» від 13 червня 2003 р. та Закон «Про сприяння зайнятості та інститути ринку праці» від 20 квітня 2004 р., що «забезпечили юридичне визнання соціального підприємництва для малозабезпечених верств населення; подальше визнання було досягнуто в 2006 році зі створенням окремої правової форми для соціальних кооперативів, метою яких є соціальна та професійна інтеграція безробітних або людей з обмеженими можливостями» [11, с. 22]. Окрім вищезгаданих законодавчих актів та Закону «Про соціальні кооперативи» від 27 квітня 2006 р., умови для такої діяльності в Польщі створює Закон «Про соціальну економіку», ухвалений 5 серпня 2022 р. Цим законом регулюються: організація та діяльність соціального підприємства; правила набуття та втрати статусу соціального підприємства та нагляд за ним; інструменти підтримки соціального підприємства; принципи та форми підтримки розвитку соціального підприємства з боку органів публічної адміністрації тощо [23].

Використання законодавчих інструментів стимулювання розвитку соціального підприємництва в Україні залишається недостатнім. Попри окремі спроби законодавчої підтримки такого виду діяльності, зокрема, прийняття за основу Проекту Закону про ветеранське підприємництво [24], в українських реаліях потрібне більш активне та системне впровадження регуляторних механізмів, що сприяли б функціонуванню соціального підприємництва як цілісної складової економіки. Варто зауважити, що зазначеною законодавчою ініціативою, «ветеранське підприємництво» трактується, як соціальне, що

функціонує для «досягнення конкретних суспільно корисних матеріальних або нематеріальних результатів, спрямованих на вирішення соціальних та/або екологічних проблем окремих категорій осіб чи груп населення» [25]. Законопроект спрямований на створення сприятливих умов для започаткування та розвитку ветеранського підприємництва, визначає засади і заходи державної політики у цій сфері, підвищення його конкурентоспроможності, вирішення проблем реінтеграції ветеранів війни в цивільне життя. Водночас, враховуючи велику кількість інших вразливих верств населення, які могли б досягти економічної незалежності та самореалізації через участь у соціальному бізнесі, ухвалення такого законопроекту лише частково вирішить наявні соціально-економічні виклики. Тому постає нагальна потреба у розробці та ухваленні спеціального закону про соціальне підприємництво, який би чітко визначав правові, економічні та соціальні засади його функціонування.

Соціальне підприємництво, як альтернативна можливість ефективного розв'язання складних завдань сьогодення, потребує всебічної уваги держави та суспільства. Важливим аспектом його активізації є забезпечення сприятливого правового та економічного середовища для соціального інвестування, а також формування відповідної екосистеми. Розробка та впровадження нормативних актів, спрямованих на узгодження ділової практики з вимогами зацікавлених сторін, є ключовим елементом створення сприятливого середовища для соціальних інвестицій.

Заслуговує на увагу ідея створення національного фонду підтримки соціального підприємництва – державної інституції, яка б сприяла просуванню ініціатив соціального підприємництва та прискоренню соціальних інновацій задля сталого та інклюзивного розвитку України.

Серед проблем, які стримують розвиток сектора соціального підприємництва шляхом його кредитування та соціального інвестування, дослідники називають невідповідність українських соціальних підприємців певним критеріям, зокрема через брак знань з основ бізнесу, маркетингу, менеджменту, бухгалтерського обліку тощо [7]. Тому для його розвитку

потрібно не лише популяризувати цю ідею, але й створювати умови для набуття необхідних знань та навичок: впроваджувати відповідні освітні програми та підвищувати обізнаність про соціальні бізнес-моделі. Необхідно підвищувати рівень цифрової грамотності засновників та працівників соціальних підприємств, оскільки ефективне використання цифрових інструментів є ключовим фактором не лише для фінансової стабільності [26], а й для масштабування соціального впливу.

Висновки. Виклики та загрози, що стоять перед системою соціального захисту в Україні, не втратять своєї актуальності й після завершення воєнного стану, потребуючи розробки активних заходів соціально-економічної політики, одним із ефективних інструментів якої є соціальне підприємництво.

Діяльність соціальних підприємств ґрунтується на принципах, де пріоритет у розподілі доходів надається праці, а не капіталу, а ключовими орієнтирами є загальнолюдські цінності та інтереси особистості. Соціальне підприємництво не лише сприяє створенню нових робочих місць, а й забезпечує соціально-економічну інклюзію, зменшує патерналістські настрої та маргіналізацію, надаючи особам із вразливих категорій можливість досягти матеріальної самостійності, розкрити свій потенціал і стати активними членами суспільства.

Створення сприятливого середовища для соціальних підприємств передбачає удосконалення нормативно-правової бази, розширення форм фінансування та розвитку партнерства між державними, громадськими та приватними структурами. Необхідно популяризувати ідею соціального підприємництва, створювати умови для набуття у потенційних підприємців необхідних знань та навичок через впровадження відповідних освітніх програм, підвищувати обізнаність про соціальні бізнес-моделі, підвищувати рівень цифрової грамотності вразливих верств населення.

Подяки. Ця публікація була підтримана програмою Національного агентства з питань академічного обміну (NAWA) факультету Artes Liberales Варшавського університету (м. Варшава, Польща).

Список використаних джерел

1. Bonfanti A., Crescenzo V., Simeoni F., Loza Adauí C. Convergences and divergences in sustainable entrepreneurship and social entrepreneurship research: A systematic review and research agenda. *Journal of Business Research*. 2024. Vol. 170, art. № 114336. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.114336>
2. Kamaludin M. F. Social sustainability within social entrepreneurship. *Technological Forecasting and Social Change*. 2023. Vol. 192. art. № 122541. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122541>
3. Sampaio C., Sebastião J. R. Social innovation and social entrepreneurship: uncovering themes, trends, and discourse. *Administrative Sciences*. 2024. Vol. 14. Iss. 3, art. № 53. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci14030053>
4. Ільченко В.М. Інновації як концептуальна основа соціального підприємництва в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2022. №1. С. 50-54. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2022-1-8>
5. Ільченко В. М. Соціальне підприємництво як індикатор свідомості суспільства. *Економічний простір*. 2022. № 178. С. 46-50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/178-7>
6. McCulloch M., Ridley-Duff R. To profit or not to profit? That is the wrong question. *Sustainable development through social enterprise, cooperative and voluntary action : 7th EMES International Research Conf. on Social Enterprise, Sheffield, 24-27 Jun 2019*. URL: <https://emes.net/content/uploads/ESCP-7EMES-14-McCulloch-Ridley-Duff.pdf>
7. Екосистема соціального підприємництва в Україні: виклики та можливості / ПАКТ. Київ (Україна) – Вашингтон (США), 2018. 38 с. URL: https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/2018-06/APEA_REPORT_ukr.pdf
8. Коваль О. П. Зарубіжний досвід соціального підприємництва і перспективи його застосування в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_socpidpriemnictvo_16_022024.pdf

9. Barszczewski T., Duranowski W., Omen M., Pankiv O., Rymsza A. *Przedsiębiorczość społeczna a praca socjalna* / red. naukowa: O. Pankiv, W. Duranowski. Warszawa: Centrum Rozw. Zasob. Ludz., 2014. 200 p.
10. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник / Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А., Назарук В. Я., Гусак Н. Є., Туманова А. А. К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с.
11. Defourny J. From third sector to social enterprise. The Emergence of Social Enterprise / C. Borzaga, J. Defourny eds. London and New York, Routledge, 2001. Pp. 1-18. URL: https://emes.net/content/uploads/publications/From_third_sector_to_social_entr._4.7.00.pdf
12. Borzaga C., Fazzi L., Galera G. Social enterprise as a bottom-up dynamic: part 1. The reaction of civil society to unmet social needs in Italy, Sweden and Japan. *International Review of Sociology*. 2016. Vol. 26. № 1. Pp. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1080/03906701.2016.1148332>
13. Черенько Л., Реут А., Клименко Ю. Забезпечення резильєнтності соціальної підтримки населення України в період гібридних криз та катастроф. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. №4 (58). С. 128-147. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.128>
14. Макроекономічні показники. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#3> (дата доступу: 14.01.2025).
15. Внутрішньо переміщені особи. ДП «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». 2025. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo> (дата доступу: 14.01.2025).
16. Інфляційний звіт, квітень 2024 року. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf?v=11 (дата доступу: 13.01.2025).
17. Оцінка шкоди, завданої воєнними злочинами росії в Україні. 15-19 верес. 2022. *Соціологічна група «Рейтинг»*. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ukraine_losses_102022_press.pdf

18. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm (дата доступу: 10.01.2025).
19. Всеукраїнське опитування. Вересень-жовтень 2024. *Центр аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту*. URL: https://iri.org.ua/sites/default/files/surveys/Ukraine%20Poll_2024.pdf (дата доступу: 06.01.2025).
20. Чвертко Л. А., Вінницька О. А. Інструменти забезпечення соціальної та економічної інклюзії вимушених переселенців в умовах російської агресії проти України. *Економічні горизонти*. 2023. №3(25). С. 23–35. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286595](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286595)
21. Чвертко Л. А. Трудовий потенціал Східного Поділля та Центрального Придніпров'я: демографічний та працересурсний вимір : дис. ...канд. екон. наук: 08.09.01. Київ, 2005. 251 с.
22. Paranata A., Muzayyanah S., Trinh T. H. Identification of factors influencing entrepreneurial behavior: unveiling start-up business initiatives in Indonesia. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2023. Vol. 10. Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01896-4>
23. USTAWA z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej. *Internetowy System Aktów Prawnych*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220001812/U/D20221812Lj.pdf> (дата доступу: 15.01.2025).
24. Про прийняття за основу проекту Закону про ветеранське підприємництво : постанова Верховної Ради України від 29.10.2024 № 4027-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4027-20#Text> (дата доступу: 06.01.2025).
25. Проект Закону про ветеранське підприємництво від 14.11. 2023: URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/6bfdb656-35ce-4f6c-b7c0-445daae8c142](https://itd.rada.gov.ua/6bfdb656-35ce-4f6c-b7c0-445daae8c142) (дата доступу: 06.01.2025).

26. Mikołajczak P., Skikiewicz R., Waligóra A. Finansowanie przedsiębiorstw społecznych w Polsce w warunkach gospodarki 4.0. Poznań, 2024. 129 s. DOI: <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-223-8>